

پیش‌بینی عملکرد شناختی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی با میانجی‌گری معنای زندگی در سالمندان

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۱۱/۲۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹

تاریخ چاپ اولیه: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱

تاریخ چاپ نهایی: ۱۴۰۶/۰۱/۰۱

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش ویژگی‌های شخصیتی در پیش‌بینی عملکرد شناختی سالمندان با تأکید بر نقش میانجی‌گری معنای زندگی انجام شد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی و مبتنی بر مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل سالمندان ۶۰ سال و بالاتر ساکن شهر تهران در سال ۱۴۰۳ بود که از میان آنان ۱۴۶ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از سیاهه شخصیتی نئو (NEO-FFI)، پرسشنامه معنای زندگی استگر و همکاران و پرسشنامه توانایی شناختی نجاتی و همکاران استفاده شد. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی و مدل‌یابی معادلات ساختاری تحلیل شدند. نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که مدل پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است ($GFI=0.93$, $CFI=0.97$), $SRMR=0.045$, $RMSEA=0.042$). ویژگی‌های شخصیتی اثر مستقیم معناداری بر عملکرد شناختی داشتند ($\beta=0.45$). همچنین معنای زندگی با عملکرد شناختی رابطه مثبت و معناداری نشان داد ($r=0.58$, $p<0.001$) و اثر مستقیم آن بر عملکرد شناختی برابر با ۰٫۸۱ بود. نتایج رگرسیون نشان داد که توافق‌پذیری به صورت مثبت ($\beta=0.305$) و روان‌رنجوری به صورت منفی ($\beta=-0.376$) عملکرد شناختی را پیش‌بینی می‌کنند. علاوه بر این، توافق‌پذیری پیش‌بینی‌کننده معنادار معنای زندگی بود ($\beta=0.819$). یافته‌ها همچنین حاکی از نقش میانجی معنادار معنای زندگی در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد شناختی سالمندان بود. ویژگی‌های شخصیتی و معنای زندگی از عوامل مهم مرتبط با عملکرد شناختی سالمندان هستند. برخورداری از ویژگی‌های شخصیتی سازگارانه و تجربه سطح بالاتری از معنا در زندگی می‌تواند به حفظ و ارتقای عملکرد شناختی در دوران سالمندی کمک کند. بنابراین، مداخلات روان‌شناختی مبتنی بر تقویت معنای زندگی و توسعه ویژگی‌های شخصیتی مثبت می‌توانند نقش مؤثری در ارتقای سلامت شناختی سالمندان ایفا کنند.

کلیدواژه‌گان: عملکرد شناختی، ویژگی‌های شخصیتی، معنای زندگی، سالمندان، مدل‌یابی معادلات ساختاری.

HEALTH PSYCHOLOGY AND
BEHAVIORAL DISORDERS

روانشناسی سلامت و اختلالات رفتاری

زهرا اطیابی^۱، نرگس رسولی^{۲*}، ابوالفضل امینیان^۳،
فاطمه ملکی^۴

۱. گروه روانشناسی، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. گروه روانشناسی، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. دانشجو دکتری مشاوره، گروه مشاوره دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران
۴. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، دانشکده بهزیستی علوم اجتماعی سلامت، واحد علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول:

nargesrasouli@iau.ac.ir

شیوه استناددهی: اطیابی، زهرا، رسولی، نرگس، امینیان، ابوالفضل، و ملکی، فاطمه. (۱۴۰۶). پیش‌بینی عملکرد شناختی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی با میانجی‌گری معنای زندگی در سالمندان. *روانشناسی سلامت و اختلالات رفتاری*, ۱۵(۱), ۱-۱۵.

Predicting Cognitive Performance Based on Personality Traits with the Mediating Role of Meaning in Life among Older Adults

Submit Date:
2026-02-15

Revise Date:
2026-06-06

Accept Date:
2026-06-09

Initial Publish Date:
2026-06-22

Final Publish Date:
2027-03-21

Abstract

The present study aimed to investigate the role of personality traits in predicting cognitive performance among older adults, with a particular emphasis on the mediating role of meaning in life. This descriptive-correlational study employed structural equation modeling (SEM). The statistical population consisted of adults aged 60 years and older residing in Tehran in 2025. A total of 146 participants were selected through convenience sampling. Data were collected using the NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI), the Meaning in Life Questionnaire developed by Steger et al., and the Cognitive Abilities Questionnaire developed by Nejati et al. Data analysis was conducted using Pearson correlation, linear regression, and structural equation modeling. The SEM results indicated an acceptable model fit (CFI=0.97, GFI=0.93, RMSEA=0.042, SRMR=0.045). Personality traits demonstrated a significant direct effect on cognitive performance ($\beta=0.45$). Meaning in life was positively associated with cognitive performance ($r=0.58$, $p<0.001$), and its direct effect on cognitive performance was 0.81. Regression analyses revealed that agreeableness positively predicted cognitive performance ($\beta=0.305$), whereas neuroticism negatively predicted cognitive performance ($\beta=-0.376$). Furthermore, agreeableness significantly predicted meaning in life ($\beta=0.819$). The findings also supported the significant mediating role of meaning in life in the relationship between personality traits and cognitive performance among older adults. Personality traits and meaning in life are important psychological determinants of cognitive functioning in later life. Older adults with more adaptive personality characteristics and a stronger sense of meaning in life tend to exhibit better cognitive performance. Interventions aimed at enhancing meaning in life and fostering positive personality characteristics may contribute to the preservation and promotion of cognitive health in aging populations.

Keywords: *Cognitive Performance, Personality Traits, Meaning in Life, Older Adults, Structural Equation Modeling.*

HEALTH PSYCHOLOGY AND
BEHAVIORAL DISORDERS

روانشناسی سلامت و اختلالات رفتاری

Zahra Atyabi¹, Narges Rasouli^{2*}, Abolfazl Aminian³, Fatemeh Maleki⁴

1. Department of Psychology, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

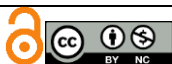
2. Department of Psychology, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Ph.D. Candidate in Counseling, Department of Counseling, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

4. MSc Student, Department of Psychology, Faculty of Welfare and Social Health Sciences, Medical Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

*Corresponding Author's Email: nargesrasouli@iau.ac.ir

How to cite: Atyabi, Z., Rasouli, N., Aminian, A., & Maleki, F. (2027). Predicting Cognitive Performance Based on Personality Traits with the Mediating Role of Meaning in Life among Older Adults. *Health Psychology and Behavioral Disorders*, 5(1), 1-15.

سالمندی یکی از مهم‌ترین تحولات جمعیتی قرن بیست و یکم محسوب می‌شود که پیامدهای گسترده‌ای برای نظام‌های سلامت، رفاه اجتماعی و سیاست‌گذاری عمومی به همراه دارد. افزایش امید به زندگی و کاهش نرخ باروری موجب شده است که سهم سالمندان در ساختار جمعیتی بسیاری از کشورها، از جمله ایران، به طور چشمگیری افزایش یابد. این تحول جمعیتی اگرچه نشانه‌ای از پیشرفت‌های بهداشتی و اجتماعی است، اما چالش‌های متعددی را نیز در حوزه سلامت جسمی، روانی و شناختی سالمندان ایجاد کرده است. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها، کاهش عملکرد شناختی است که می‌تواند استقلال فردی، کیفیت زندگی و توانایی انجام فعالیت‌های روزمره را تحت تأثیر قرار دهد (Mirzaei, Yazdanbakhsh & Azarnia, 2023; et al., 2021). از این رو، شناسایی عوامل مؤثر بر حفظ و ارتقای عملکرد شناختی در دوران سالمندی به یکی از اولویت‌های پژوهشی در حوزه روان‌شناسی سالمندی و علوم شناختی تبدیل شده است.

عملکرد شناختی به مجموعه‌ای از فرآیندهای ذهنی شامل حافظه، توجه، یادگیری، استدلال، حل مسئله، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری اشاره دارد که امکان سازگاری مؤثر فرد با محیط را فراهم می‌کنند. کاهش تدریجی این توانایی‌ها در دوران سالمندی می‌تواند دامنه‌ای از پیامدهای منفی را به همراه داشته باشد؛ از محدود شدن مشارکت اجتماعی گرفته تا افزایش خطر ابتلا به اختلالات شناختی و زوال عقل. پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند که افت عملکرد شناختی تنها پیامد اجتناب‌ناپذیر افزایش سن نیست، بلکه تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی قرار دارد (Koushkestani et al., 2020; Yazdanbakhsh & Azarnia, 2023). در همین راستا، مداخلات توان‌بخشی شناختی توانسته‌اند بخشی از کاهش‌های شناختی را جبران کنند که این موضوع بیانگر نقش عوامل قابل تغییر در حفظ سلامت شناختی سالمندان است (Mirzaei et al., 2021).

در سال‌های اخیر، پژوهشگران توجه ویژه‌ای به نقش ویژگی‌های شخصیتی در سلامت شناختی نشان داده‌اند. شخصیت به عنوان مجموعه‌ای نسبتاً پایدار از الگوهای هیجانی، شناختی و رفتاری تعریف می‌شود که نحوه تعامل فرد با محیط را شکل می‌دهد. بر اساس مدل پنج‌عاملی شخصیت، ابعاد اصلی شخصیت شامل روان‌رنجوری، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی هستند. این ویژگی‌ها نه تنها رفتارهای روزمره افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بلکه می‌توانند بر سبک زندگی، شیوه مقابله با استرس، مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های ذهنی نیز اثرگذار باشند؛ عواملی که همگی با سلامت شناختی ارتباط دارند (Davari, 2021; Wu & Wu, 2020).

شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که برخی ابعاد شخصیت با عملکرد شناختی در دوران سالمندی ارتباط معناداری دارند. به طور خاص، روان‌رنجوری بالا با افزایش اضطراب، نگرانی و هیجان‌های منفی همراه است و می‌تواند خطر افت شناختی را افزایش دهد. در مقابل، گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی معمولاً با عملکرد شناختی بهتر و حفظ طولانی‌تر توانایی‌های ذهنی همراه هستند. در یک فراتحلیل گسترده بر بیش از ۱۲۰ هزار شرکت‌کننده، مشخص شد که ویژگی‌های مدل پنج‌عاملی شخصیت با مسیر تغییرات حافظه اپیزودیک در طول زمان ارتباط معناداری دارند و شخصیت می‌تواند یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم روند سالمندی شناختی باشد (Sutin, Luchetti, et al., 2023). همچنین یافته‌های طولی نشان داده‌اند که برخی جنبه‌های شخصیت می‌توانند خطر بروز اختلال شناختی را در سال‌های بعدی زندگی پیش‌بینی کنند (Terracciano et al., 2022).

علاوه بر ارتباط مستقیم شخصیت با شناخت، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شخصیت از طریق تأثیرگذاری بر فعالیت‌های جسمانی، شناختی و اجتماعی نیز می‌تواند سلامت شناختی را تحت تأثیر قرار دهد. برای مثال، افراد دارای گشودگی به تجربه بیشتر معمولاً مشارکت فعال‌تری در فعالیت‌های ذهنی و یادگیری دارند، در حالی که افراد وظیفه‌شناس سبک زندگی سالم‌تری را دنبال می‌کنند. از سوی دیگر، روان‌رنجوری بالا اغلب با رفتارهای ناسالم، استرس مزمن و کاهش مشارکت اجتماعی همراه است. پژوهش‌های اخیر استفان و همکاران نشان داد که فعالیت‌های جسمانی، شناختی و اجتماعی نقش میانجی مهمی در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد شناختی دارند و بخشی از تأثیر شخصیت بر شناخت از طریق این فعالیت‌ها منتقل می‌شود (Stephan et al., 2024).

با وجود اهمیت ویژگی‌های شخصیتی، بسیاری از پژوهشگران معتقدند که برای درک بهتر سازوکارهای مؤثر بر عملکرد شناختی باید به متغیرهای میانجی روان‌شناختی نیز توجه شود. یکی از مهم‌ترین این متغیرها، معنای زندگی است. معنای زندگی به ادراک فرد از هدفمندی، انسجام و ارزشمندی زندگی اشاره دارد و یکی از مؤلفه‌های اساسی بهزیستی روان‌شناختی محسوب می‌شود. افرادی که زندگی خود را معنادار می‌دانند، معمولاً از انگیزه بیشتر، امید بالاتر و توانایی مؤثرتری برای مقابله با دشواری‌های زندگی برخوردار هستند. در مقابل، فقدان معنا می‌تواند با احساس پوچی، ناامیدی و کاهش مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و فردی همراه باشد (Shiri, 2021; Cojocaru et al., 2025).

مطالعات متعددی نشان داده‌اند که معنای زندگی با سلامت روان، رضایت از زندگی و سازگاری روان‌شناختی ارتباط مثبت دارد. افرادی که سطح بالاتری از معنای زندگی را تجربه می‌کنند، معمولاً از سلامت روانی بهتر و هیجان‌های مثبت بیشتری برخوردارند و در مواجهه با چالش‌های زندگی تاب‌آوری بیشتری نشان می‌دهند (Shiri, 2021; Kim et al., 2020). همچنین پژوهش‌های کیفی اخیر در میان سالمندان نشان داده‌اند که تجربه معنا و هدف در زندگی یکی از مهم‌ترین منابع روان‌شناختی برای حفظ کیفیت زندگی در دوران سالمندی است (Cojocaru et al., 2025).

در سال‌های اخیر، نقش معنای زندگی در سلامت شناختی نیز مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهند که سالمندانی که هدف و معنای بیشتری در زندگی خود احساس می‌کنند، عملکرد بهتری در آزمون‌های حافظه، روانی کلامی و سایر شاخص‌های شناختی دارند. مطالعه‌ای بر بیش از هزار نفر در گستره سنی مختلف نشان داد که معنای زندگی با عملکرد جسمی، روانی و شناختی بهتر ارتباط دارد (Aftab et al., 2019). همچنین پژوهش‌های طولی حاکی از آن است که احساس هدفمندی در زندگی می‌تواند از افت شناختی در سالمندان جلوگیری کند و خطر ابتلا به اختلالات شناختی را کاهش دهد (Kim et al., 2019).

شواهد جدیدتر نیز این ارتباط را تأیید کرده‌اند. فراتحلیل گسترده‌ای بر بیش از ۱۴۰ هزار شرکت‌کننده نشان داد که معنا و هدف در زندگی با عملکرد بهتر در حافظه اپیزودیک و روانی کلامی همراه است (Sutin et al., 2022). علاوه بر این، پژوهش‌های طولی نشان داده‌اند که هدفمندی زندگی با کاهش خطر سندرم خطر شناختی-حرکتی و نیز کاهش احتمال ابتلا به زوال عقل مرتبط است (Sutin, Brown, et al., 2021; al., 2023). این یافته‌ها نشان می‌دهند که معنای زندگی نه تنها یک سازه روان‌شناختی مهم، بلکه عاملی محافظت‌کننده در برابر افت شناختی محسوب می‌شود.

از سوی دیگر، مطالعات مختلف حاکی از آن هستند که ویژگی‌های شخصیتی با معنای زندگی نیز ارتباط دارند. افراد دارای گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی بیشتر معمولاً احساس هدفمندی و معنای بیشتری در زندگی گزارش می‌کنند، در حالی که روان‌رنجوری با کاهش احساس معنا همراه است. در پژوهش نصیری و همکاران مشخص شد که ویژگی‌های شخصیتی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های معنای زندگی هستند و می‌توانند بخش قابل توجهی از واریانس آن را تبیین کنند (Nasiri et al., 2023). این یافته‌ها نشان می‌دهد که شخصیت می‌تواند از طریق تأثیر بر معنای زندگی، پیامدهای مختلف روان‌شناختی و شناختی را تحت تأثیر قرار دهد.

در همین راستا، برخی نظریه‌های روان‌شناختی بر این باورند که ویژگی‌های شخصیتی بستر لازم برای شکل‌گیری احساس معنا را فراهم می‌کنند. افرادی که از ثبات هیجانی، انعطاف‌پذیری شناختی و نگرش مثبت برخوردارند، معمولاً بهتر می‌توانند برای زندگی خود اهداف ارزشمند تعریف کنند و تجربیات روزمره را در قالبی معنادار تفسیر نمایند. این معنا و هدف نیز به نوبه خود انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ذهنی، اجتماعی و جسمانی را افزایش می‌دهد و زمینه حفظ عملکرد شناختی را فراهم می‌سازد (Stephan et al., 2023; Nasiri et al., 2024).

اگرچه مطالعات متعددی به بررسی ارتباط میان شخصیت، معنای زندگی و عملکرد شناختی پرداخته‌اند، اما پژوهش‌های اندکی به صورت همزمان این سه متغیر را در قالب یک مدل ساختاری مورد بررسی قرار داده‌اند. افزون بر این، بیشتر شواهد موجود از جوامع غربی به دست

آمده است و اطلاعات محدودی درباره سالمندان ایرانی وجود دارد. از سوی دیگر، تفاوت‌های فرهنگی می‌توانند در نحوه تجربه معنا، ابراز ویژگی‌های شخصی و حتی مسیرهای مرتبط با سلامت شناختی نقش داشته باشند. بنابراین، بررسی این روابط در بافت فرهنگی ایران می‌تواند به غنای دانش موجود و توسعه مداخلات متناسب با ویژگی‌های فرهنگی سالمندان ایرانی کمک کند (Ahmadi et al., 2019; Davari, 2021).

همچنین با توجه به افزایش روزافزون جمعیت سالمند و هزینه‌های فردی و اجتماعی ناشی از افت شناختی، شناسایی عوامل روان‌شناختی محافظت‌کننده اهمیت فراوانی دارد. شناخت نقش شخصیت و معنای زندگی در حفظ توانایی‌های شناختی می‌تواند به طراحی برنامه‌های پیشگیرانه، مشاوره‌ای و توان‌بخشی کمک کند. علاوه بر این، یافته‌های حاصل از چنین پژوهش‌هایی می‌توانند زمینه توسعه مداخلات مبتنی بر تقویت معنا و هدفمندی زندگی را برای ارتقای سلامت شناختی سالمندان فراهم سازند (Budman et al., 2025; Stephan et al., 2024).

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش ویژگی‌های شخصیتی در پیش‌بینی عملکرد شناختی سالمندان و تبیین نقش میانجی‌گر معنای زندگی در این رابطه انجام شد.

روش‌شناسی

این پژوهش به دلیل اینکه درصدد مدل‌یابی عملکرد شناختی سالمندان براساس ویژگی‌های شخصیتی با توجه به نقش میانجی معنای زندگی می‌باشد. روش مطالعه آن توصیفی و به روش همبستگی از نوع تحلیل مسیر و از نظر هدف بنیادی می‌باشد. در پژوهش حاضر متغیر متغیر ویژگی‌های شخصیتی به عنوان متغیر برون زاد، متغیر عملکرد شناختی به عنوان متغیر درون زاد و متغیر معنای زندگی به عنوان متغیر میانجی در نظر گرفته می‌شوند. بدین ترتیب، می‌توان مدل پیشنهادی پژوهش حاضر را در شکل ۱ نمایش داد که مطابق آن، متغیر پیش‌بین ویژگی‌های شخصیتی با تأثیرگذاری بر متغیر میانجی (معنای زندگی) بر عملکرد شناختی (متغیر ملاک) در افراد نمونه تأثیر می‌گذارد. جامعه آماری: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی سالمندان ساکن در مراکز سالمندان ۶۰ سال به بالا در سال ۱۴۰۳ در شهر تهران می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس خانه سالمندان کهریزک به عنوان نمونه انتخاب شد. جهت تعیین نمونه روش‌های متعددی مد نظر قرار داده شده است. در این پژوهش با استفاده از نرم افزار GPower (اردفولدر، فاول، بوچنر و لنگ، ۲۰۰۹) حجم نمونه بر اساس تحلیل توان آماری محاسبه شد. برای این منظور حجم نمونه بر اساس آزمون آماری به کار رفته در پژوهش، خطای نوع اول ۰/۰۵، توان ۰/۹۵ و اندازه اثر ۰/۱۵ برابر با ۱۴۶ نفر بدست آمد.

۱. پرسش‌نامه توانایی شناختی: این پرسشنامه توسط نجاتی و همکاران (۱۳۹۲) طراحی شده است. این پرسش‌نامه ۳۰ پرسش دارد که سیاهه‌ای از فعالیت‌های روزانه نیازمند توانایی‌های شناختی و سیاهه‌ای از کارکردهای شناختی مغز مشتمل بر حافظه اقسام توجه انتخابی انتقالی تقسیم شده و پایدار برنامه ریزی، تصمیم‌گیری و شناخت اجتماعی را بر اساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای از (۱) تقریباً هرگز تا (۵) تقریباً همیشه می‌سنجد. نمره ابزار با مجموع نمره گویه‌ها محاسبه می‌شود؛ بنابراین دامنه نمرات بین ۳۰ تا ۱۵۰ است. و نمره بالاتر نشان دهنده توانایی شناختی پایین‌تر است. نجاتی ویژگی‌های روان‌سنجی این ابزار را مطلوب نشان داده است. به طوری که میزان آلفای کرونباخ گزارش شده نجاتی برای این پرسش‌نامه ۰/۸۳ و همبستگی آزمون و باز آزمون آن در سطح ۰/۰۱ معنادار بود. همسانی درونی خرده مقیاس‌ها برای سؤال‌های مربوط به حافظه ۱۰/۷۵ کنترل مهارتی و توجه انتخاب ۱۰/۶۲ تصمیم‌گیری ۱۰/۶۱ برنامه ریزی ۱۰/۵۷ توجه پایدار ۰/۵۳ شناخت اجتماعی، ۴۳ و انعطاف‌پذیری شناختی ۰/۴۵ نشان داده شده است در این مطالعه پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ برآورد شد.

۲. پرسش‌نامه معنای زندگی: برای سنجش احساس معنا از پرسش‌نامه معنای زندگی (استگر و همکاران، ۲۰۰۶) استفاده شد که دارای ۱۰ گویه بوده و دو بعد وجود معنا (۵ گویه اول) و جستجوی معنا (۵ گویه آخر) را می‌سنجد. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه بر روی یک طیف ۷

درجه‌ای لیکرت از ۱ (کاملاً غلط) تا ۷ (کاملاً صحیح) بوده و کم‌ترین نمره در هر بعد ۵ و بیش‌ترین آن ۳۵ است. در بعد وجود معنا گویه‌هایی چون «من معنای زندگی‌ام را می‌فهمم» و در بعد جستجوی معنا گویه‌هایی همچون «من برای پیدا کردن معنایی در زندگی‌ام جستجو می‌کنم» مطرح شده است. در پژوهش‌های پیشین، روایی پرسش‌نامه مذکور با استفاده از روش روایی همگرا و با به‌کارگیری مقیاس رضایت از زندگی، در حد مطلوب احراز شده است و در بررسی پایایی نیز ضریب همسانی درونی در مطالعات گوناگون برای هر دو زیر مقیاس بالای ۰/۸۰ به دست آمده است (استگر و همکاران، ۲۰۰۶). همچنین، پیری و همکاران (۱۳۹۵) در بررسی روایی پرسش‌نامه که از راه تحلیل عاملی تأییدی به دست آمد شاخص‌های برازش را به صورت $GFI=0/94$ ، $JFI=0/99$ ، $NFI=0/99$ و $RMSEA=0/03$ گزارش کرده‌اند و به منظور بررسی پایایی نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضرایب ۰/۶۳، ۰/۵۸ و ۰/۶۳ را به ترتیب برای ابعاد وجود معنا و جستجوی معنا و نمره کل پرسش‌نامه به دست آورده‌اند که حکایت از روایی و پایایی مطلوب پرسش‌نامه معنای زندگی دارد.

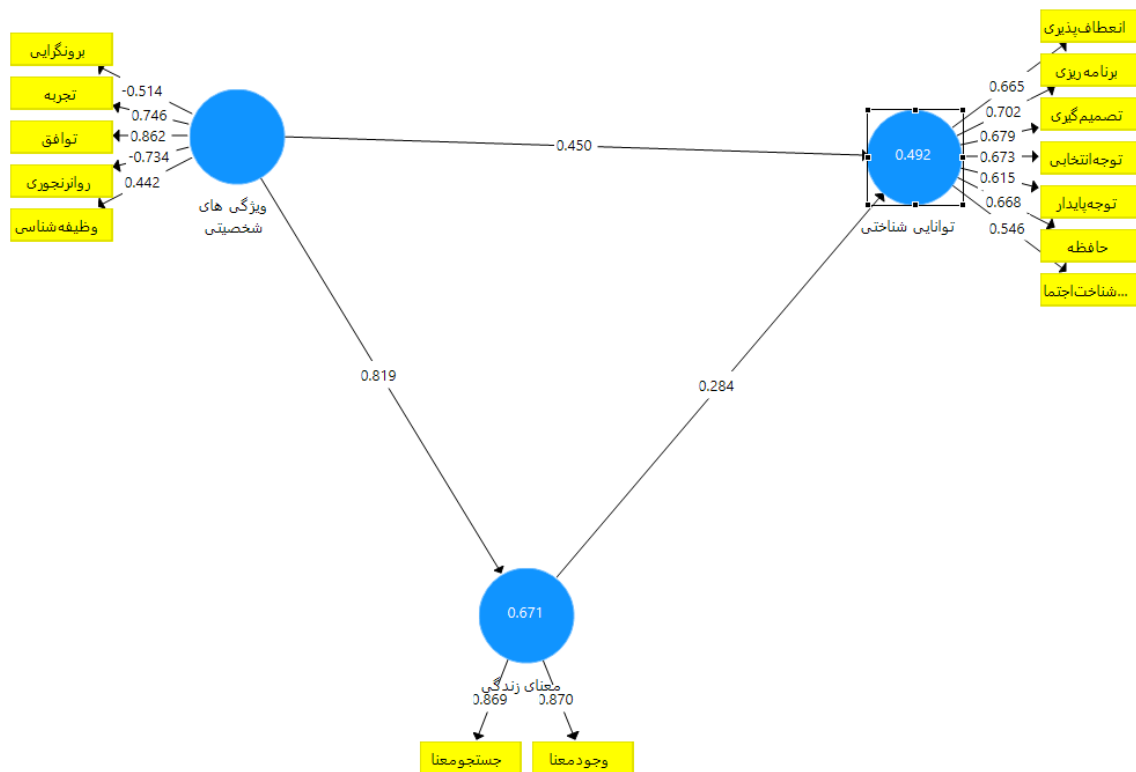
۳. **سیاهه شخصیتی نئو:** این سیاهه توسط مک‌کری و کاستا (۱۹۸۵) شامل ۶۰ گویه طراحی شده است که پنج عامل توافق‌پذیری (A)، روان‌رنجوری (N)، گشودگی به تجربه (O)، برونگرایی (E) و وظیفه‌شناسی (C) را دربرمی‌گیرد و هر عامل ۱۲ گویه دارد. نمره گذاری این پرسش‌نامه از نوع لیکرت بوده که در یک طیف پنج‌تایی از کاملاً مخالفم (نمره ۰) تا کاملاً موافقم (نمره ۴) درجه‌بندی شده است. برای سنجش عامل توافق‌پذیری گویه‌هایی مانند «با احساسات دیگران همدلی و همدردی می‌کنم»، برای عامل روان‌رنجوری گویه‌هایی مانند «درمورد کارها دلشوره و نگرانی دارم»، برای گشودگی به تجربه گویه‌هایی مانند «فهم مفاهیم ذهنی و انتزاعی برایم دشوار است»، برای ارزیابی برونگرایی گویه‌هایی مانند معمولاً «سر صحبت را ابتدا من باز می‌کنم» و برای سنجش وظیفه‌شناسی گویه‌هایی مانند «مسائل را با طرح و برنامه دنبال می‌کنم» مطرح شده است. کاستا و مک‌کری (۲۰۰۵) در بررسی پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای وظیفه‌شناسی، توافق‌پذیری، گشودگی به تجربه، برونگرایی و روان‌رنجوری به ترتیب ضرایب ۰/۷۹، ۰/۷۹، ۰/۸۰، ۰/۷۵ و ۰/۸۳ گزارش کرده‌اند (مک‌کری و کاستا، ۱۹۸۵). گروسی فرشی، مهریار و قاضی طباطبایی (۱۳۸۰) در هنجاریابی این پرسش‌نامه ضرایب همبستگی ۵ خرده‌مقیاس را بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ به دست آوردند؛ همچنین، ضرایب آلفای کرونباخ را در دامنه‌ای بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ و همبستگی بین دو نسخه گزارش شخصی و نسخه ارزیابی مشاهده‌گر را دامنه‌ای بین ۰/۴۵ تا ۰/۶۶ گزارش کرده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها ابتدا از طریق آمار توصیفی و سپس آمار استنباطی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی و مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام شد.

یافته‌ها

اطلاعات جمع‌آوری‌شده از ۱۴۶ سالمند نشان می‌دهد که بیشترین گروه سنی پاسخگویان در بازه ۶۰ تا ۶۹ سال قرار دارد (۷۰ نفر معادل ۴۷،۹۵٪)، در حالی که ۵۰ نفر (۳۴،۲۵٪) در گروه سنی ۷۰ تا ۷۹ سال و ۲۶ نفر (۱۷،۸۱٪) در گروه ۸۰ سال به بالا هستند. از نظر سطح تحصیلات، ۳۰ نفر (۲۰،۵۵٪) بی‌سواد، ۵۰ نفر (۳۴،۲۵٪) دارای تحصیلات ابتدایی، ۴۰ نفر (۲۷،۴۰٪) دارای تحصیلات متوسطه و ۲۶ نفر (۱۷،۸۱٪) دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. در بعد وضعیت اقتصادی، ۴۵ نفر (۳۰،۸۲٪) شرایط خوبی دارند، ۷۵ نفر (۵۱،۳۷٪) در سطح متوسط قرار دارند و ۲۶ نفر (۱۷،۸۱٪) شرایط اقتصادی ضعیفی دارند. همچنین از نظر جنسیت، ۷۰ نفر (۴۷،۹۵٪) مرد و ۷۶ نفر (۵۲،۰۵٪) زن هستند.

- بین عملکرد شناختی و ویژگی‌های شخصیتی و معنای زندگی در سالمندان برازش وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون معادلات ساختاری استفاده شده است

شکل ۱. مدل ساختاری

برای بررسی فرضیه فوق از آزمون معادلات ساختاری استفاده شده است بر اساس نتایج بدست آمده ۴۵ درصد بین ویژگی‌های شخصیتی و توانایی شناختی رابطه وجود دارد. همچنین بین معنای زندگی و توانایی شناختی ارتباط ۸۱ درصد می‌باشد این در حالی است که ویژگی‌های شناختی توانسته اند به صورت غیرمستقیم بر توانایی شناختی با میانجی‌گری معنای زندگی اثرگذار باشند.

جدول ۱ مدل برازش معادلات ساختاری:

شاخص برازش	مقدار فرضی	توضیحات
χ^2 (کای-مربع)	۸۲۲.۵	مدل دارای مقدار χ^2 کمی است که نشان‌دهنده برازش مناسب است. برای یک مدل با ۵۰ درجه آزادی (df = ۵۰)، این مقدار نشان‌دهنده برازش خوب است.
RMSEA	۰.۰۴۲	مقدار RMSEA کمتر از ۰.۰۵، نشان‌دهنده برازش عالی است. در این مورد، این مقدار نشان می‌دهد که مدل با داده‌ها بسیار خوب تطابق دارد.
CFI (شاخص برازش تطبیقی)	۰.۹۷	مقدار CFI بالای ۰.۹۰، نشان‌دهنده برازش عالی است. در این مدل، مقدار ۰.۹۷، نشان‌دهنده تطابق عالی مدل با داده‌ها است.
SRMR	۰.۰۴۵	مقدار SRMR کمتر از ۰.۰۸، نشان‌دهنده برازش خوب است. این مقدار نشان‌دهنده باقی‌مانده‌های استاندارد کوچک و تطابق مناسب مدل با داده‌ها است.
GFI (شاخص برازش کلی)	۰.۹۳	مقدار GFI بالای ۰.۹۰، نشان‌دهنده برازش خوب مدل است. در این مدل، GFI نشان‌دهنده تطابق خوب مدل با داده‌ها است.

۱. بین ویژگی‌های شخصیتی با عملکرد شناختی در سالمندان رابطه مستقیم وجود دارد

جدول ۲: آزمون رگرسیون خطی بین ویژگی‌های شخصیتی و توانایی شناختی

مدل	استاندارد نشده	استاندارد شده		سطح معناداری
		B	Std. Error	
مقدار ثابت	۶۸.۶۳۳	۱۳.۶۰۴	۵.۰۴۵	۰.۰۰۰
توافق	۰.۵۶۶	۰.۱۴۲	۳.۹۷۹	۰.۰۰۰
روانرنجوری	-۰.۶۹۱	۰.۱۴۴	-۴.۸۱۸	۰.۰۰۰
تجربه	۰.۲۷۵	۰.۱۶۵	۱.۶۶۶	۰.۰۹۸
برونگرایی	۰.۰۹۴	۰.۱۴۲	۰.۶۶۳	۰.۵۰۸
وظیفه‌شناسی	۰.۲۴۱	۰.۱۴۱	۱.۷۱۱	۰.۰۸۹

بر اساس نتایج بدست آمده توافق و روانرنجوری پیشبینی کننده توانایی شناختی هستند بر اساس نتایج بدست آمده ۴۸ درصد از واریانس متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است

۲. بین ویژگی‌های شخصیتی با معنای زندگی در سالمندان رابطه مستقیم وجود دارد.

جدول ۳ بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با معنای زندگی

مدل	استاندارد شده	استاندارد نشده		Si g.
		B	Std. Error	
مقدار ثابت	-۲.۵۹۱	۲.۴۴۶	-۱.۰۵۹	۰.۲۹۱
توافق	۰.۸۱۹	۰.۰۲۶	۳۱.۹۹۸	۰.۰۰۰
روانرنجوری	۰.۰۲۷	۰.۰۲۶	۱.۰۶۳	۰.۲۸۹
تجربه	-۰.۰۱۰	۰.۰۳۰	-۰.۳۳۴	۰.۷۳۹
برونگرایی	۰.۰۰۷	۰.۰۲۶	۰.۲۹۱	۰.۷۷۱
وظیفه‌شناسی	۰.۰۳۱	۰.۰۲۵	۱.۲۲۵	۰.۲۲۳

یافته‌ها نشان می‌دهد که توافق توانسته است معنای زندگی را پیشبینی نماید بر اساس نتایج بدست آمده ۶۱ درصد از واریانس متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است

۳. بین معنای زندگی با عملکرد شناختی در سالمندان رابطه مستقیم وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است:

جدول ۴ بررسی رابطه بین معنای زندگی با عملکرد شناختی

معنای زندگی	آزمون	مقدار	سطح معناداری	جهت
عملکرد شناختی	پیرسون	۰,۵۸	۰,۰۰	مثبت

بر اساس نتایج بدست آمده با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۵ صدم بدست آمده است لذا این فرضیه تایید می‌شود بدین ترتیب رابطه مثبت و معناداری بین متغیرها وجود دارد

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش ویژگی‌های شخصیتی در پیش‌بینی عملکرد شناختی سالمندان و تبیین نقش میانجی‌گر معنای زندگی در این رابطه انجام شد. نتایج نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی با عملکرد شناختی سالمندان رابطه معناداری دارند و برخی ابعاد شخصیت،

به‌ویژه توافق‌پذیری و روان‌رنجوری، سهم قابل توجهی در تبیین تغییرات عملکرد شناختی ایفا می‌کنند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که ویژگی‌های شخصیتی با معنای زندگی رابطه مستقیم دارند و معنای زندگی نیز به طور مثبت با عملکرد شناختی مرتبط است. افزون بر این، نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که معنای زندگی نقش میانجی معناداری در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد شناختی ایفا می‌کند. این یافته‌ها بیانگر آن است که سلامت شناختی سالمندان تنها تحت تأثیر عوامل زیستی و نورولوژیک قرار ندارد، بلکه متغیرهای روان‌شناختی همچون شخصیت و معنای زندگی نیز در حفظ و ارتقای آن نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.

یکی از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاضر، وجود رابطه مستقیم بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد شناختی بود. نتایج نشان داد که توافق‌پذیری با عملکرد شناختی بهتر همراه است، در حالی که روان‌رنجوری رابطه‌ای منفی با عملکرد شناختی دارد. این یافته با نتایج مطالعات متعدد همسو است که نشان داده‌اند ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند مسیر سالمندی شناختی را تحت تأثیر قرار دهند (Stephan et al., 2024; Sutin, 2022; Luchetti, et al., 2023; Terracciano et al., 2022). بر اساس مدل پنج عاملی شخصیت، افراد دارای سطوح بالاتر توافق‌پذیری معمولاً از روابط اجتماعی مثبت‌تر، حمایت اجتماعی بیشتر و تعارض‌های بین‌فردی کمتری برخوردار هستند. این شرایط می‌تواند سطح استرس مزمن را کاهش داده و فرصت‌های بیشتری برای تعاملات اجتماعی فراهم آورد. از آنجا که تعاملات اجتماعی یکی از عوامل شناخته‌شده در حفظ سلامت شناختی محسوب می‌شوند، می‌توان انتظار داشت که توافق‌پذیری از طریق این سازوکارها به عملکرد شناختی بهتر منجر شود (Stephan et al., 2024).

در مقابل، روان‌رنجوری به عنوان یکی از ابعاد منفی شخصیت، با اضطراب، نگرانی، نشخوار ذهنی و بی‌ثباتی هیجانی همراه است. این ویژگی می‌تواند منابع شناختی فرد را درگیر پردازش هیجان‌های منفی کرده و در بلندمدت موجب فرسودگی شناختی شود. پژوهش‌های طولی نشان داده‌اند که افراد دارای روان‌رنجوری بالا در مقایسه با سایرین، بیشتر در معرض افت حافظه و اختلالات شناختی قرار دارند (Sutin, Luchetti, 2022; et al., 2023; Terracciano et al., 2022). علاوه بر این، روان‌رنجوری با سبک‌های زندگی ناسالم، کاهش فعالیت بدنی و مشارکت اجتماعی کمتر همراه است که همگی از عوامل خطر برای کاهش عملکرد شناختی محسوب می‌شوند. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص نقش منفی روان‌رنجوری با چارچوب نظری و شواهد تجربی موجود همخوانی کامل دارد.

یافته دیگر پژوهش حاضر نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی با معنای زندگی رابطه معناداری دارند. به طور خاص، توافق‌پذیری توانست معنای زندگی را پیش‌بینی کند. این نتیجه با یافته‌های نصیری و همکاران که ویژگی‌های شخصیتی را از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های معنای زندگی معرفی کردند، همسو است (Nasiri et al., 2023). شخصیت از طریق شکل دادن به شیوه ادراک فرد از جهان، روابط اجتماعی و تجارب زندگی، می‌تواند احساس معنا و هدفمندی را تحت تأثیر قرار دهد. افرادی که از ویژگی‌های شخصیتی سازگارانه‌تری برخوردارند، معمولاً روابط بین‌فردی رضایت‌بخش‌تری تجربه می‌کنند، انعطاف‌پذیری بیشتری در مواجهه با چالش‌ها دارند و توانمندتر از دیگران می‌توانند رویدادهای زندگی را در قالبی هدفمند و معنادار تفسیر کنند. در نتیجه، تجربه معنای زندگی در این افراد بیشتر است.

از منظر نظری نیز این یافته قابل تبیین است. شخصیت به عنوان یکی از ساختارهای بنیادین روان‌شناختی، نحوه معنابخشی افراد به رویدادهای زندگی را شکل می‌دهد. افرادی که دارای ویژگی‌هایی نظیر توافق‌پذیری، مسئولیت‌پذیری و ثبات هیجانی هستند، معمولاً نگرش مثبت‌تری نسبت به زندگی داشته و اهداف روشن‌تری را دنبال می‌کنند. این اهداف به آنها کمک می‌کند تا حتی در مواجهه با محدودیت‌های دوران سالمندی، همچنان احساس ارزشمندی و هدفمندی داشته باشند. در مقابل، افراد دارای روان‌رنجوری بالا بیشتر درگیر افکار منفی و نگرانی‌های مداوم هستند که می‌تواند تجربه معنا را تضعیف کند (Nasiri et al., 2023; Shiri, 2021).

نتایج پژوهش همچنین نشان داد که معنای زندگی با عملکرد شناختی رابطه مثبت و معناداری دارد. این یافته با مطالعات گسترده داخلی و خارجی همخوانی دارد که معنای زندگی را یکی از مهم‌ترین عوامل محافظت‌کننده در برابر افت شناختی معرفی کرده‌اند (Aftab et al., 2019; Kim et al., 2019; Sutin et al., 2022). در پژوهش آفتاب و همکاران مشخص شد افرادی که احساس معنای بیشتری در

زندگی دارند، از عملکرد شناختی بالاتری برخوردار هستند (Aftab et al., 2019). همچنین کیم و همکاران گزارش کردند که هدفمندی زندگی می‌تواند از افت شناختی سالمندان جلوگیری کند (Kim et al., 2019). فراتحلیل سوتین و همکاران نیز نشان داد که معنا و هدف در زندگی با عملکرد بهتر حافظه و روانی کلامی همراه است (Sutin et al., 2022).

تبیین این یافته را می‌توان در چند سطح انجام داد. نخست آنکه معنای زندگی با افزایش انگیزه برای مشارکت در فعالیت‌های ذهنی، اجتماعی و جسمانی همراه است. افرادی که برای زندگی خود هدف مشخصی دارند، معمولاً فعال‌تر هستند و تمایل بیشتری به حفظ استقلال و مشارکت در فعالیت‌های روزمره نشان می‌دهند. این فعالیت‌ها به عنوان محرک‌های شناختی عمل کرده و از افت عملکرد ذهنی جلوگیری می‌کنند. دوم آنکه معنای زندگی با کاهش افسردگی، اضطراب و استرس مزمن همراه است؛ عواملی که اثرات منفی شناخته‌شده‌ای بر عملکرد شناختی دارند (Kim et al., 2020; Shiri, 2021). بنابراین، معنای زندگی می‌تواند از طریق بهبود سلامت روانی، عملکرد شناختی را نیز ارتقا دهد.

یافته مهم دیگر پژوهش حاضر، تأیید نقش میانجی‌گر معنای زندگی در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد شناختی بود. این نتیجه نشان می‌دهد که شخصیت تنها به طور مستقیم بر عملکرد شناختی اثر نمی‌گذارد، بلکه بخشی از تأثیر آن از طریق معنای زندگی منتقل می‌شود. به عبارت دیگر، ویژگی‌های شخصیتی مثبت موجب افزایش احساس معنا و هدفمندی در زندگی می‌شوند و این احساس معنا به نوبه خود عملکرد شناختی را ارتقا می‌دهد. این یافته با مدل‌های روان‌شناختی نوین که بر نقش متغیرهای انگیزشی و وجودی در سلامت شناختی تأکید دارند، سازگار است (Stephan et al., 2024; Sutin, Brown, et al., 2023).

از منظر نظریه‌های سالمندی موفق نیز می‌توان این یافته را تفسیر کرد. بر اساس این دیدگاه‌ها، سالمندی موفق صرفاً به نبود بیماری محدود نمی‌شود، بلکه شامل حفظ مشارکت فعال، احساس هدفمندی و تداوم رشد روان‌شناختی است. شخصیت‌های سازگارتر معمولاً فرصت بیشتری برای دستیابی به چنین شرایطی دارند و از طریق ایجاد معنا در زندگی، سلامت شناختی خود را بهتر حفظ می‌کنند (Aftab et al., 2019; Cojocaru et al., 2025). همچنین یافته‌های پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که احساس معنا و هدف در زندگی می‌تواند خطر ابتلا به زوال عقل را کاهش دهد و به عنوان یک عامل محافظتی بلندمدت عمل کند (Sutin, Brown, et al., 2023; Sutin et al., 2021). در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که عملکرد شناختی سالمندان حاصل تعامل پیچیده عوامل شخصیتی و وجودی است. ویژگی‌های شخصیتی مثبت نه تنها به طور مستقیم با عملکرد شناختی بهتر همراه هستند، بلکه از طریق افزایش معنای زندگی نیز به حفظ سلامت شناختی کمک می‌کنند. این نتایج اهمیت توجه همزمان به ابعاد شخصیت و معنا در زندگی را در برنامه‌های ارتقای سلامت سالمندان برجسته می‌سازد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که مداخلات روان‌شناختی صرفاً نباید بر توانایی‌های شناختی متمرکز باشند، بلکه لازم است ابعاد وجودی و شخصیتی افراد نیز در طراحی برنامه‌های ارتقای سلامت شناختی مورد توجه قرار گیرند (Budman et al., 2025; Yazdanbakhsh & Azarnia, 2023).

پژوهش حاضر با وجود نتایج ارزشمند، دارای محدودیت‌هایی بود. نخست اینکه داده‌ها بر اساس ابزارهای خودگزارشی گردآوری شدند و احتمال سوگیری پاسخ‌دهی و مطلوبیت اجتماعی وجود دارد. دوم، جامعه پژوهش محدود به سالمندان شهر تهران بود و تعمیم نتایج به سایر مناطق جغرافیایی و فرهنگی باید با احتیاط انجام شود. سوم، ماهیت مقطعی پژوهش امکان استنتاج روابط علی قطعی را محدود می‌کند. همچنین برخی متغیرهای مؤثر بر عملکرد شناختی مانند وضعیت سلامت جسمانی، بیماری‌های مزمن و سطح فعالیت بدنی به صورت مستقیم کنترل نشدند که می‌تواند بر نتایج اثرگذار بوده باشد.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با استفاده از طرح‌های طولی به بررسی تغییرات شخصیت، معنای زندگی و عملکرد شناختی در طول زمان بپردازند تا امکان استنتاج روابط علی فراهم شود. همچنین بررسی نقش سایر متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر نظیر تاب‌آوری، حمایت اجتماعی، سرمایه روان‌شناختی، امید و بهزیستی معنوی می‌تواند به توسعه مدل‌های جامع‌تر کمک کند. اجرای پژوهش در جوامع سالمندی مختلف و

مقایسه سالمندان ساکن در خانواده با سالمندان ساکن در مراکز نگهداری نیز می‌تواند درک عمیق‌تری از عوامل مؤثر بر سلامت شناختی فراهم آورد.

طراحان برنامه‌های سلامت سالمندان می‌توانند مداخلاتی را تدوین کنند که علاوه بر تقویت توانایی‌های شناختی، بر افزایش معنای زندگی و هدفمندی نیز تمرکز داشته باشند. برگزاری کارگاه‌های معنادرمانی، برنامه‌های مشارکت اجتماعی، فعالیت‌های داوطلبانه و گروه‌های حمایتی می‌تواند در این زمینه مفید باشد. همچنین ارزیابی ویژگی‌های شخصیتی سالمندان در مراکز بهداشتی و توان‌بخشی می‌تواند به شناسایی افراد در معرض خطر افت شناختی کمک کند. توجه همزمان به ابعاد شناختی، شخصیتی و وجودی در برنامه‌های سالمندی، زمینه ارتقای کیفیت زندگی و حفظ استقلال سالمندان را فراهم خواهد ساخت.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران از تمامی شرکت‌کنندگان که در اجرای پژوهش حاضر کمک نمودند نهایت قدردانی و سپاس را دارند.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

چکیده گسترده

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Population aging has become one of the most significant demographic developments of the twenty-first century, creating profound implications for healthcare systems, social policy, and psychological well-being. Improvements in healthcare, nutrition, and living conditions have increased life expectancy worldwide, resulting in a rapidly growing elderly population. While longevity is a positive achievement, it is also

accompanied by age-related challenges, among which cognitive decline is one of the most important. Cognitive functioning encompasses a broad range of mental processes, including memory, attention, executive functioning, reasoning, learning, and decision-making. Declines in these capacities can substantially reduce independence, quality of life, and social participation among older adults (Mirzaei et al., 2021; Yazdanbakhsh & Azarnia, 2023).

Research has increasingly emphasized that cognitive aging is not solely a biological phenomenon but is influenced by a complex interaction of psychological, social, and behavioral factors. Recent studies have shown that individual differences in cognitive functioning during later life are partially explained by stable personality characteristics and psychosocial resources. Consequently, identifying factors that protect against cognitive deterioration has become a major objective in aging research (Koushkestani et al., 2020; Stephan et al., 2024).

Among psychological factors, personality traits have attracted considerable attention. The Five-Factor Model conceptualizes personality through the dimensions of neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness, and conscientiousness. These traits influence health-related behaviors, coping strategies, emotional regulation, and social engagement throughout the lifespan. Evidence suggests that higher levels of conscientiousness and openness to experience are associated with better cognitive outcomes, whereas neuroticism is linked to accelerated cognitive decline and increased vulnerability to cognitive impairment (Sutin, Luchetti, et al., 2023; Terracciano et al., 2022). Longitudinal and meta-analytic studies have demonstrated that personality traits significantly predict trajectories of episodic memory and overall cognitive performance among older adults (Stephan et al., 2024; Sutin, Luchetti, et al., 2023).

Personality may influence cognition through multiple pathways. Individuals high in openness often engage more frequently in intellectually stimulating activities, while conscientious individuals are more likely to maintain healthy lifestyles and adhere to beneficial routines. Conversely, neuroticism is frequently associated with chronic stress, anxiety, and maladaptive coping behaviors that negatively affect cognitive functioning. Furthermore, physical, social, and cognitive activities have been identified as important mediators linking personality traits to cognitive outcomes (Stephan et al., 2024).

Another construct that has received increasing attention in recent years is meaning in life. Meaning in life refers to the perception that one's existence is purposeful, coherent, and significant. It is considered a central component of psychological well-being and successful aging. Older adults who perceive their lives as meaningful tend to report greater life satisfaction, resilience, and psychological adjustment. Recent qualitative investigations among institutionalized elderly populations have highlighted the importance of meaning and purpose as key psychological resources that contribute to adaptation during old age (Cojocaru et al., 2025).

Accumulating evidence suggests that meaning in life is not only associated with emotional well-being but also with cognitive health. Individuals who report stronger purpose and meaning in life often perform better on measures of memory, verbal fluency, and executive functioning. A large lifespan study involving more than one thousand participants demonstrated significant associations between meaning in life and physical, mental, and cognitive functioning (Aftab et al., 2019). Likewise, longitudinal research has shown that a strong sense of purpose protects against cognitive decline and reduces the risk of cognitive impairment among older adults (Kim et al., 2019; Sutin et al., 2021).

Meta-analytic evidence further supports these findings. Research conducted across multiple countries and involving more than 140,000 participants found that meaning and purpose in life are positively associated with episodic memory and verbal fluency performance (Sutin et al., 2022). Moreover, meaning in life has been linked to a lower likelihood of developing dementia and other age-related cognitive disorders (Sutin, Brown, et al., 2023). These findings suggest that meaning in life may serve as a protective psychological resource that promotes cognitive resilience during aging.

The relationship between personality traits and meaning in life has also been widely documented. Personality influences how individuals interpret experiences, establish goals, and engage with their environments. Studies have shown that adaptive personality traits contribute to higher levels of perceived meaning and purpose, whereas maladaptive traits such as neuroticism are associated with diminished meaning in life (Nasiri et al., 2023; Shiri, 2021). Therefore, meaning in life may function as a mechanism through which personality traits influence cognitive functioning.

Despite growing evidence regarding the independent relationships among personality traits, meaning in life, and cognitive functioning, relatively few studies have examined these variables simultaneously within an integrated structural model. Furthermore, limited evidence is available regarding these relationships among Iranian older adults. Considering cultural differences in personality expression, meaning-making processes, and aging experiences, investigating these associations within the Iranian context is particularly important (Ahmadi et al., 2019; Davari, 2021). Therefore, the present study aimed to investigate whether meaning in life mediates the relationship between personality traits and cognitive functioning among older adults.

Methods and Materials

This study employed a descriptive-correlational design using structural equation modeling. The target population consisted of adults aged 60 years and older residing in Tehran. Participants were selected through convenience sampling from elderly care centers. Based on statistical power analysis, a final sample of 146 older adults was included in the study.

Data collection was conducted using three standardized instruments. Personality traits were assessed using the NEO Five-Factor Inventory, which measures agreeableness, neuroticism, openness to experience, extraversion, and conscientiousness. Meaning in life was measured using the Meaning in Life Questionnaire, which evaluates both the presence of meaning and the search for meaning. Cognitive functioning was assessed using the Cognitive Abilities Questionnaire, designed to evaluate memory, attention, planning, decision-making, social cognition, and cognitive flexibility.

Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson correlation coefficients, multiple regression analyses, and structural equation modeling. Model fit was evaluated through multiple fit indices, including the Comparative Fit Index (CFI), Goodness-of-Fit Index (GFI), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), and Standardized Root Mean Square Residual (SRMR).

Findings

The sample consisted of 146 older adults with varying demographic backgrounds. Approximately 47.95% of participants were between 60 and 69 years of age, 34.25% were between 70 and 79 years, and 17.81% were aged 80 years and above. Women represented 52.05% of the sample, while men accounted for 47.95%.

Structural equation modeling demonstrated that the proposed model exhibited satisfactory fit to the observed data. The fit indices indicated excellent model adequacy, with $\chi^2 = 5.822$, RMSEA = 0.042, CFI = 0.97, SRMR = 0.045, and GFI = 0.93.

Regression analyses examining the relationship between personality traits and cognitive functioning revealed that agreeableness positively predicted cognitive functioning ($\beta = 0.305$, $p < .001$), whereas neuroticism negatively predicted cognitive functioning ($\beta = -0.376$, $p < .001$). Openness to experience, extraversion, and conscientiousness did not demonstrate statistically significant direct effects in the regression model. Overall, personality traits explained approximately 48% of the variance in cognitive functioning.

Additional analyses indicated that personality traits significantly predicted meaning in life. Agreeableness emerged as the strongest predictor of meaning in life ($\beta = 0.819$, $p < .001$), explaining a substantial proportion of variance in the mediator variable. The personality variables collectively accounted for approximately 61% of the variance in meaning in life.

Pearson correlation analysis demonstrated a significant positive relationship between meaning in life and cognitive functioning ($r = 0.58$, $p < .001$). Older adults reporting higher levels of meaning and purpose also exhibited superior cognitive performance.

The structural model further revealed significant direct and indirect pathways. Personality traits exerted a direct effect on cognitive functioning ($\beta = 0.45$). Meaning in life also demonstrated a strong direct effect on cognitive functioning ($\beta = 0.81$). Moreover, personality traits influenced cognitive functioning indirectly through meaning in life, confirming the mediating role of meaning in life within the proposed model.

Discussion and Conclusion

The findings of this study highlight the significant role of psychological factors in cognitive aging. The results demonstrated that personality traits are important predictors of cognitive functioning among older adults. In particular, agreeableness was associated with better cognitive outcomes, whereas neuroticism was linked to poorer cognitive performance. These findings suggest that personality characteristics may shape behavioral, emotional, and social experiences that ultimately influence cognitive health during later life.

The study also confirmed that personality traits are closely related to meaning in life. Older adults possessing more adaptive personality characteristics appeared more capable of developing a sense of purpose, coherence, and significance in their lives. Such individuals may engage more effectively in meaningful social relationships, maintain positive attitudes toward life challenges, and sustain motivation for continued personal growth.

A particularly important contribution of the present study is the demonstration that meaning in life serves as a significant mediator between personality traits and cognitive functioning. This finding indicates that personality influences cognition not only directly but also indirectly through its impact on existential and motivational processes. Older adults who perceive their lives as meaningful may be more likely to remain cognitively active, socially engaged, and psychologically resilient, thereby preserving their cognitive abilities. The positive association between meaning in life and cognitive functioning further supports the notion that psychological well-being constitutes a critical component of successful aging. Meaningful engagement in life may enhance motivation, reduce psychological distress, and encourage participation in activities that stimulate cognitive functioning. Consequently, meaning in life appears to operate as a protective factor against age-related cognitive decline.

Overall, the findings suggest that cognitive functioning in later life is influenced by a complex interplay of personality characteristics and existential resources. Interventions designed to enhance meaning in life and strengthen adaptive personality-related capacities may contribute to maintaining cognitive health among older adults. These results underscore the importance of adopting a holistic perspective on aging that integrates cognitive, emotional, social, and existential dimensions. Such an approach may facilitate the development of more comprehensive strategies aimed at promoting successful aging, preserving cognitive functioning, and improving quality of life among older populations.

References

- Aftab, A., Lee, E. E., Klaus, F., Daly, R., Wu, T. C., Tu, X., & Jeste, D. V. (2019). Meaning in life and its relationship with physical, mental, and cognitive functioning: A study of 1,042 community-dwelling adults across the lifespan. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 81(1), 11357. <https://doi.org/10.4088/JCP.19m13064>
- Ahmadi, A., Sahaf, R., Rashedi, V., Akbari Kamrani, A. A., Shati, M., & Delbari, A. (2019). Relationship between oral health and demographic characteristics in retired elderly people in Iran. <https://doi.org/10.32598/SIJA.13.4.452>

- Budman, J., Maeir, A., Velder-Shukrun, I., & Zaguri-Vittenberg, S. (2025). Effectiveness of the Cognitive–Functional Intervention for Adults (Cog–Fun A) in Assessing ADHD: A Retrospective Case Series. *American Journal of Occupational Therapy*, 79(4). <https://doi.org/10.5014/ajot.2025.051045>
- Cojocaru, L., Soponaru, C., Muntele-Hendres, D., & Ceobanu, C. (2025). Meaning in Life Among Aged People: A Qualitative Study of an Institutionalized Elderly Sample. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 15(6), 91.
- Davari, F. (2021). *The Relationship between Mothers' Personality Traits and Children's Self-Esteem with Social Chastity among 12- to 18-Year-Old Girls in Qom University of Theology*.
- Kim, E. S., Ryff, C., Hassett, A., Brummett, C., Yeh, C., & Strecher, V. (2020). Sense of purpose in life and likelihood of future illicit drug use or prescription medication misuse. *Psychosomatic Medicine*, 82(7), 715-721. <https://doi.org/10.1097/PSY.0000000000000842>
- Kim, G., Shin, S. H., Scicolone, M. A., & Parmelee, P. (2019). Purpose in life protects against cognitive decline among older adults. *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 27(6), 593-601. <https://doi.org/10.1016/j.jagp.2019.01.010>
- Koushkestani, M., Parvani, M., Hosseini, M., & Rezaei, S. (2020). Cognitive Function and Related Factors among Elderly Residents of Nursing Homes in Tehran in 2018. *Gerontology*, 5(1), 40-47.
- Mirzaei, M., Hasani Abharian, P., Maschi, F., & Sabet, M. (2021). Effectiveness of RehaCom Software-Based Cognitive Rehabilitation on Improving Cognitive Function in Older Adults. *Nurse and Physician Within War*, 9(31), 32-45.
- Nasiri, N., Kourosnia, M., Barzegar, M., & Sohrabi, N. (2023). Causal Explanation of Meaning in Life Based on Personality Traits, Implicit Beliefs of Intelligence, and Adaptability. *Quarterly Journal of Psychological Methods and Models*, 14(53), 19-34.
- Shiri, M. (2021). *Academic Engagement: The Predictive Role of Meaning in Life, Social Support, and Religious Attitudes Semnan University*.
- Stephan, Y., Sutin, A. R., Luchetti, M., Aschwanden, D., & Terracciano, A. (2024). Physical, cognitive, and social activities as mediators between personality and cognition: Evidence from four prospective samples. *Aging & mental health*, 1-10. <https://doi.org/10.1080/13607863.2024.2320135>
- Sutin, A. R., Brown, J., Luchetti, M., Aschwanden, D., Stephan, Y., & Terracciano, A. (2023). Five-factor model personality traits and the trajectory of episodic memory: Individual-participant meta-analysis of 471,821 memory assessments from 120,640 participants. *The Journals of Gerontology: Series B, Psychological Sciences and Social Sciences*, 78(3), 421-433. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbac154>
- Sutin, A. R., Luchetti, M., Aschwanden, D., Stephan, Y., Sesker, A. A., & Terracciano, A. (2023). Sense of meaning and purpose in life and risk of incident dementia: New data and meta-analysis. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 105, 104847. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2022.104847>
- Sutin, A. R., Luchetti, M., Stephan, Y., Strickhouser, J. E., & Terracciano, A. (2022). The association between purpose/meaning in life and verbal fluency and episodic memory: A meta-analysis of more than 140,000 participants from up to 32 countries. *International Psychogeriatrics*, 34, 263-273. <https://doi.org/10.1017/S1041610220004214>
- Sutin, A. R., Luchetti, M., Stephan, Y., & Terracciano, A. (2021). Purpose in life and motoric cognitive risk syndrome: Replicable evidence from two national samples. *Journal of the American Geriatrics Society*, 69(2), 381-388. <https://doi.org/10.1111/jgs.16852>
- Terracciano, A., Piras, M. R., Sutin, A. R., Delitala, A., Curreli, N. C., Balaci, L., Marongiu, M., Zhu, X., Aschwanden, D., Luchetti, M., Oppong, R., Schlessinger, D., Cucca, F., Launer, L. J., & Fiorillo, E. (2022). Facets of personality and risk of cognitive impairment: Longitudinal findings in a rural community from Sardinia. *Journal of Alzheimer's Disease*, 88(4), 1651-1661. <https://doi.org/10.3233/JAD-220400>
- Wu, T. T., & Wu, Y. T. (2020). Applying project-based learning and SCAMPER teaching strategies in engineering education to explore the influence of creativity on cognition, personal motivation, and personality traits. *Thinking Skills and Creativity*, 35, 100631. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100631>
- Yazdanbakhsh, K., & Azarnia, A. (2023). The Effectiveness of Cognitive Rehabilitation on Improving Cognitive Abilities of Older Adults. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 18(1), 32-45.